

Parents' Preference Test, PPT

- et nyt dialogværktøj i den børnesagkyndige undersøgelse og rådgivning

I Forældreansvarsloven er barnets perspektiv i centrum. Det sætter fokus på den børnesagkyndige rådgivning og undersøgelse i Statsforvaltningerne og ved domstolene. Hvad er barnets perspektiv i den konkrete sag; hvordan afdækkes det og hvordan formidles det til forældre og opdragsgivere? I artiklen peges på et nyt dialogværktøj, PPT, hvor forældrene selv udpeger deres forældrestil. Her igennem afdækkes hvilke dilemmaer de er i som forældre, bl.a. som følge af en fortsat uklarhed mellem det forliste parforhold og deres fortsatte forældreskab. PPT har også vist sig velegnet i dialogen med barnet, særligt mhp. at undgå at bringe barnet i en loyalitetskonflikt.

Af Aut. psykolog og børnesagkyndig Finn Westh

De faglige forventninger til den børnesagkyndige bistand

Det stærkere fokus på barnets perspektiv og den deraf følgende øgede brug af børnesagkyndig bistand i sagsbehandlingen, øger også de faglige forventninger til de børnesagkyndige psykologer:

- Kan psykologen finde barnets udviklingsperspektiv og afdække, hvad der er det bedste for barnet i den konkrete sag?
- Har psykologen en valid metode hertil og kan psykologen formulere og formidle resultatet til forældre og opdragsgivere, på en måde, der ikke bringer barnet/børnene i en loyalitetskonflikt i forhold til deres forældre og til hinanden?
- Kan bistanden ydes med rimelig kort varsel og kan referater, notater og undersøgelsesrapporter leveres indenfor en for sagsbehandlingen funktionel tidshorisont?

Barnets perspektiv

De sidste 50 års børnepsykologiske forskning givet de børnesagkyndige psykologer et anderledes solidt og objektivt fundament af viden om børns udvikling, deres tilknytning og læringsmønstre. I modsætning til tidligere tiders subjektive kulturbestemte forestillinger om barnets natur. Det giver den børnesagkyndige en faglig baggrund for at tale mere entydigt om afstemt og uafstemt forældreadfærd i forældre-barn samspillet; altså om forældrenes evne til at kunne indleve sig i, og indstille sig på, at imødekomme barnets udviklingsbetingede behov for omsorg, stimulering og regulering.

Alle forældre ønsker at give deres barn en god og tryk opvækst, hvor barnet får de bedste muligheder for at udvikle sig og realisere sig selv i samspillet med andre. Når familien kommer i krise og opløses ved forældrene godt, at det også er et tilbageslag i barnets liv.

Når parforholdet ikke står til at redde, kommer forældrene derfor i et dilemma: De er nødt til at bringe denne utryghed ind i barnets tilværelse og er nødt til at slukke det sidste håb hos barnet om, at familien ikke går i stykker.

Bruddet kommer gerne efter, at konflikterne i parforholdet allerede længe har forstyrret forældrene i deres forældrestil; altså i deres måde at drage omsorg for barnet på. Forældrene er blevet uafstemte i samspillet med barnet, måske mere fraværende eller mere sårbare og irritable.

Det endelige brud giver ofte forældrene psykiske nedture. De kan få svære skyldfølelser overfor barnet, hvilket yderligere er med til at forstyrre forældrene i deres forældrestil og uddyber deres uafstemthed - eksempelvis i form af overinvolvering og overbetykning for barnet.

Når forældre på denne måde bliver uafstemte og læser barnet forkert, reagerer barnet med stress, som det prøver at reducere. Barnet prøver måske at søge tættere kontakt med sine forældre, gør mere opmærksom på sig selv eller prøver at gøre sig nyttig. Barnet vil ofte både protestere imod forandringerne og søge at tilpasse sig de ændrede vilkår. Men det er ikke let for et barn at tilpasse sig de nye vilkår, hvis forældrene ikke står sammen om barnets nye virkelighed og er loyale overfor fælles normer og værdier. Hvad skal barnet f.eks. tro på, når mor siger at far lyver og far siger at mor lyver? Eller: Er jeg dygtig og en god pige, når jeg hjælper mor med at passe de små søskende, som mor siger? Eller er jeg naiv og lader mig udnytte, som far siger? Når den fælles moral skrider, er det nærliggende for barnet at trække sig og prøve at klare sig med en overlevermoral, hvor barnet kan blive ganske selvrådigt og lyststyret. Barnet er blevet forstyrret i sin udvikling.

Parterne skal guides i at skelne mellem deres parforhold og forældreskab

Kunne forældrene deles om deres skyldfølelser overfor barnet, ville disse kun være halvt så tunge at bære. Barnet ville have lettere ved at tilgive forældrene og det ville ikke medføre så svære forstyrrelser i forældrestilen og dermed heller ikke sætte så mange onde cirkler i gang i forældrenes samspil med barnet. Men hvordan får man forældre til, i nederlagets stund, at deles om skyldfølelserne overfor barnet – efter de mange mislykkede forsøg på at deles om glæder, sorger og skuffelser?

Hvordan får man forældre til fortsat at deles om omsorgen og ansvaret for barnets trivsel og udvikling?

Det lyder umuligt, men er alligevel det der sker, når den børnesagkyndigerådgivning lykkes i praksis. For det er af afgørende betydning for det fortsatte forældreskab, at forældrene bliver i stand til at skelne mellem deres følelser af skyld, skuffelser og vrede overfor hinanden, og deres ofte skyldplagede forhold til barnet.

Samarbejdet om barnet kan gå rigtig i hårdknude for forældrene, når den ene part, efter bruddet, forsøger at føre parforholdet videre med forældreskabet som påskud; eller når samarbejdet omkring forældreskabet forsøges brugt til at forfølge gamle mål i det forliste parforhold.

For alle forældre kan det være svært at se, hvilke dilemmaer de måtte befinde sig i som forældre. I et skilsmisseforløb kan det være særlig vanskeligt for dem at se, hvordan de kommer til at blande deres opgør omkring deres forliste parforhold sammen med deres fortsatte forældreskab. Her er der behov for gode redskaber i den børnesagkyndige undersøgelse og rådgivning, der kan få forældrene til at fokusere og reflektere over deres forældreskab. Redskaber der kan hjælpe dem med at afdække, hvilke dilemmaer der præger deres samspil med barnet; hvad årsagerne er til disse dilemmaer; hvad dilemmaerne gør ved deres forældrestil og hvad det betyder for barnets udvikling.

Der er ikke tradition for, når forældre indgår i en børnesagkyndig undersøgelse eller rådgivning, at de så bliver udsat for en bred, dybdegående psykologisk personlighedsundersøgelse. Den børnesagkyndige psykolog arbejder i dag med interviews med forældrene og observationer af deres samspil med barnet hver især, samt med individuelle samtaler med barnet - evt. med brug af samtalebilleder m.v. På denne baggrund danner psykologen sig et billede af forældrenes kompetencer som forældre og en mening om, hvad der vil være det bedste for barnet i forhold til forældremyndighed og samvær.

Den børnesagkyndige vurdering hviler således meget på psykologens oplevelser og tolkninger. Hvis forældrene ikke oplever sig inddraget i denne afklaringsproces kan de let opleve sig fremmede overfor det 'spejlbillede' psykologen sætter op for dem. Er det yderligere sådan, at vurderingen på afgørende punkter hviler på barnets udsagn, men uden at psykologen kan gengive barnets udsagn af hensyn til barnets forhold til forældrene, kan der opstå et dilemma i forhold til retssikkerheden.

Jeg har her opnået gode erfaringer med hensyn til at sikre forældrenes forståelse og medejerskab til afklaringen af dilemmaerne i deres forældrestil, ved at inddrage det nye dialogværktøj, Parents' Preference Test (PPT)(1) i den børnesagkyndige undersøgelse og rådgivning. Testen er et videnskabeligt valideret dialogværktøj og beskrevet i bogen »I dialog med familien«(2). Den afdækker parternes forældrestil, altså deres måde at drage omsorg for deres barn på, og sætter fokus på de dilemmaer, forældrenes måtte sidde i som forældre.

Hvordan virker testen?

Parents' Preference Test er en billedbaseret multiple choice-test bestående af billeder af det daglige samspil i familien. Den handler om det at være forældre og inviterer til dialog i kraft af sine omhyggeligt udvalgte billeder, som alle kan identificere sig med. Billederne inspirerer forældrene til at reflektere over deres forældrestil og sikrer dermed deres medejerskab af den profil, der tegnes af dem som forældre. Dermed bliver det også muligt at engagere dem i løsningen af de dilemmaer, de måtte være plaget af i deres forældreskab - så de kan fortsætte med at arbejde sammen som forældre, efter at parforholdet er ophørt.

Med denne test er det også muligt, at bede forældrene angive, hvorledes de oplever hinanden som forældre. Derved kan PPT også bidrage til en analyse af, hvorledes evt. problemer i deres nu ophørte parforhold stadig kan skabe dilemmaer i deres samspil med barnet. Med andre ord, hvorledes der stadig sker en sammenblanding af deres forliste parforhold og deres fortsatte forældreskab.

I samarbejde med Ken Lewis, PhD, R.C.E. (Philadelphia, U.S.A.), der er specialist i børnesagkyndige undersøgelser, er testen blevet afprøvet som dialogværktøj i forhold til børn i skolealderen. Børnene bliver bedt om at udpege, hvad de ønsker deres respektive forældre skal gøre, eller gøre mere

af, i samspillet. Ved på denne måde at gå i dialog med børnene om deres ønsker til samværet med deres respektive forældre, undgår man at børnenes forventninger - af forældrene, søskende og af dem selv - opleves som angiveri og brud på loyaliteten overfor forældrene. Det er meget lettere for barnet at udpege et relevant billede og fortælle, »jeg vil gerne have lyset tændt og at far bliver inde hos mig til jeg sover - så er jeg ikke bange.«, end at sige: »jeg vil ikke sove hos far; han siger, jeg er stor nok til selv at gå i seng og jeg må ikke have lyset tændt«.

Kunsten er, at undgå at barnet bliver låst fast i en negativ udtryksmåde. Vel kan den børnesagkyndige godt 'oversætte' barnets udsagn til et positivt ønske overfor forældrene, men det er en bedre hjælp for barnet at blive støttet i at finde måder at udtrykke sine ønsker på, der ikke bringer barnet i en loyalitetskonflikt i forhold til sine forældre.

Dette hensyn til barnets loyalitetsproblemer gælder selvsagt ikke, når der er tale om voldelige og/eller seksuelle overgreb på barnet - her skal de sociale myndigheder under alle omstændigheder underrettes.

Den børnesagkyndige bistand må ikke blive en stopklods i sagsbehandlingen

Den øgede brug af børnesagkyndige psykologer fordrer, at psykologen hurtigt, fleksibelt og på et højt fagligt niveau kan yde den ønskede bistand i sagerne. Det er min erfaring, at dette sikres bedst i et samspil mellem en velfungerende offentlig forvaltning og velkvalificerede børnesagkyndige psykologer, der byder ind på opgaverne.

(1) Westh, F. (2003). Parents' Preference Test, PPT™. Dansk Psykologisk Forlag.

(2) Westh, F. (2006). I dialog med familien. Dansk Psykologisk Forlag.